
KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN ASIAKKAIDEN ARVIOINTI TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivun toimipiste, kevät 2016

Tiina Huhtala

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Tiina Huhtala	Vuosi 2016
Työn nimi	Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointi työntekijöiden näkökulmasta	

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus siitä, mitä työntekijät kertovat kuntouttavan työtoiminnan arviointimenetelmistä ja niiden kehittamisestä. Opinnäytetyö on tehty yhteistyökumppanille, joka on alueellisesti suurin kuntouttavaa työtoimintaa järjestävä säätiö keskisuudessa suomalaisessa kaupungissa. Tutkimuksessa on haastateltu lisäksi kahta samankaltaisia palveluja tuottavaa kolmannen sektorin toimijaa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaisia menetelmiä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arvioinnissa on käytetty ja miten näitä menetelmiä voitaisiin kehittää alueellisesti kyseisessä kaupungissa. Lisäksi tutkitaan, miten Työelämä-Tutka soveltuu kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin.

Teoreettinen viitekehys on painottunut aktiiviseen työvoima- ja sosiaalipoliittikkaan, aktivointipoliittikkaan sekä sosiaaliseen kuntoutukseen. Poliittista ohjausta on tarkasteltu arkisesti etnometodologisesta näkökulmasta. Teoreettisessa osassa on syvennytty lisäksi kuntouttavaa työtoiminnan lainsäädäntöön sekä analyysimenetelmään, jota on käytetty tässä opinnäytetyössä.

Aineisto kerättiin haastattelemalla kolmannen sektorin palveluntuottajia syksyllä 2014. Aineisto on litteroitu ja analysoitu kategoria-analyysimenetelmän avulla. Tulosten mukaan tärkeimpinä arviointimenetelminä on nähty yhteiset keskustelut, erilaiset lomakkeet ja raportointi sekä aktivointisuunnitelmat ja viranomaisyhteistyö. Työelämä-Tutkan soveltuvuutta työntekijät ovat kuvanneet monimuotoisesti sekä painottaneet arviointimenetelmien kehitysajatuksissa erityisesti ihmisen sosiaalisen puolen merkittävyyttä.

Avainsanat Kuntouttava työtoiminta, Työelämä-Tutka, Arviointi, Aktivointi

Sivut 30 s. + liitteet 1 s.

HÄMEENLINNA

Degree programme in Social services

Author	Tiina Huhtala	Year 2016
Subject of Bachelor's thesis	Staff Views on the Evaluation of Clients Participating in Rehabilitative Work Activities	

ABSTRACT

This qualitative Bachelor's thesis explores staff views on the evaluation methods of rehabilitative work activities and their development. The thesis was commissioned by a foundation which is the biggest local provider of rehabilitative work activity in a medium sized Finnish town. Two third sector actors who provide similar services were also interviewed during the thesis process.

The aim of this research was to find out what kind of evaluation methods have been used with clients in rehabilitative work activity and how these methods should be developed locally. In addition, the applicability of Employment radar (Työelämä- tutka) in evaluation of rehabilitative work activity clients was examined.

The theoretical frame of reference focuses on active social and labour policy, activation policy and social rehabilitation. Political control is examined from an ethnomethodological perspective. The theoretical part also discusses legislation pertaining to rehabilitative work and the analysis method used in this thesis.

The material for this thesis was acquired by interviewing the third sector service providers in the autumn 2014. The obtained data were transcribed and analyzed through categorization. According to the results, the most important evaluation methods were conversations with the rehabilitative work advisors, different kinds of forms and reports as well as activation plans and co-operation with public authorities. The interviewees described the suitability of the Employment radar in detail and emphasized the importance of social aspects of human beings when developing the assessment methods.

Keywords Rehabilitative work activities, evaluation, activating, Työelämä-tutka

Pages 30 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	2
2.1	Aktiivinen työvoima- ja sosiaalipolitiikka.....	2
2.2	Moninaiset lähtökohdat palvelun tarpeelle.....	4
2.3	Sosiaalinen kuntoutus.....	5
3	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	5
3.1	Aktivointisuunnitelma.....	6
3.2	Kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat.....	7
4	TYÖELÄMÄTUTKA ARVIOINTIMENETELMÄNÄ.....	8
4.1	Työelämätutkan kehittäminen.....	9
4.2	Tutka-malli ja sen lähtökohdat.....	10
4.3	Tutka-mallin ulottuvuuksien sisältö.....	11
4.4	Työelämätutkan tulkinta.....	12
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	13
5.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	13
5.2	Tutkimusaineisto.....	14
5.3	Analyysimenetelmä.....	14
5.4	Analyysin toteutus.....	16
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	17
6.1	Yhteiset keskustelut.....	18
6.2	Lomakkeet.....	18
6.3	Raportointi.....	19
6.4	Aktivointisuunnitelmat.....	20
6.5	Viranomaisyhteistyö.....	20
6.6	Työelämä Tutka.....	21
6.7	Arviointimenetelmien kehittämisehdotukset.....	23
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	24
	LÄHTEET.....	29

Liite 1 Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä perehdyttiin keskisuuren suomalaisen kaupungin palvelujärjestelmän yhteen osa-alueeseen, kuntouttavaan työtoimintaan. Tutkimuksessa tutustuttiin siihen mitä kuntouttava työtoiminta on ja kenelle palvelu suuntautuu. Keskeisinä teemoina opinnäytetyössä ovat olleet kuntouttava työtoiminta ja näitä palveluita tuottavat toimijat, lisäksi on kartoitettu millaisia kuntouttavan työtoiminnan arviointivälineitä on tähän mennessä käytetty sekä työntekijöiden näkemysten pohjalta selvitetty niiden mahdollisia kehityskohteita. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä työtoimintaa järjestävän säätiön kanssa.

Opinnäytetyöhön liittyvän työelämän yhteistyökumppanin intressinä on ollut jatkuvasti kehittää omaa toimintaansa palvelutarvetta vastaavaan suuntaan. Tutkimuksessa haastateltiin yhteistyökumppanin lisäksi samankaltaisia palveluita tuottavia kahta kolmannen sektorin toimijaa. Tutkimus on ollut ajankohtainen alati muuttuvan palvelutarpeen myötä sekä mahdollisesti antaa suuntaa tulevaisuuden kehittämistyöhön erityisesti verkostotyöskentelyn näkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteet ovat olleet lähtöisin yhteistyökumppanin halusta kartoittaa kuntouttavan työtoiminnan arviointimenetelmiä sekä niiden yhtenäistämistä- ja kehittämismahdollisuuksia alueellisesti samankaltaisten toimijoiden parissa. Yhteistyökumppanin tavoitteena on ollut saada tämän opinnäytetyön tutkimuksen kautta välineitä kehittää erityisesti omaansa, mutta myös kehittää verkostotyöskentelyä alueellisesti sekä saada käyttökokemuksia ja tietoa yleisesti arviointimenetelmien kehittämismahdollisuuksista.

Arviointimenetelmien tutkiminen kehitysmielessä voi tulevaisuudessa parantaa palvelun laadukkuutta niin organisaatiotasolla, kuin työtä tekevien yksilöidenkin näkökulmasta. Asiakkaiden kokonaisvaltaisten tilanteiden arviointi voi helpottaa heille itselleen sekä toimia myös työvälineenä omilla yksilöllisillä työlistymisen poluilla.

Opinnäytetyön sisältö on ollut hyvin ajankohtainen ja todennäköisesti kiinnostava useiden toimijoiden kannalta. Työvoimapolitiikka on elänyt maassamme herkkää aikakautta työllisyysnäkyvien suhteen, joten kuntouttavan työtoiminnan kaltaisten palveluiden kysyntä saattaa hyvinkin lisääntyä tulevaisuudessa entisestään. Palveluiden laadukkuuden kehittäminen on olennainen osa tulevaisuuden palvelumarkkinoita, jotta palveluntarjoajat pystyvät vastaamaan kansallisesti muuttuviin tarpeisiin yhä tehokkaammin sekä lisäämään niiden yhteiskunnallista merkittävyyttä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan teorioista, aktivointipolitiikan määrittelystä kuntouttavassa työtoiminnassa sekä sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmista. Opinnäytetyössä on lisäksi syvennytty kuntouttavan työtoiminnan sekä palveluita oleellisesti ohjauvaan lainsäädäntöön.

Teoreettinen pohja sisältää myös osaltaan katsauksen kuntouttavan työtoiminnan palveluita käyttävistä asiakkaista tarkastelemalla heidän sosiokulttuurista todellisuuttaan, jotta on saatu laajempia näkökulmia kuntouttavan työtoiminnan arviointimenetelmiin ja niiden kehittämiseen erilaisissa toimintaympäristöissä.

Opinnäytetyössä on tarkasteltu asioita etnometologisen tutkimusperinteen näkökulmasta käsin ja esitelty mitä se tutkimusperinteenä varsinaisesti on. Lisäksi aineiston analysoinnissa käytettyyn analyysimenetelmään on paneuduttu teoreettisesti, jotta on osattu ymmärtää käytetyn menetelmän soveltuvuutta tässä opinnäytetyössä. Etnometologisesta tutkimusperinteestä kerrotaan tarkemmin aineiston analyysi-luvussa.

2.1 Aktiivinen työvoima- ja sosiaalipolitiikka

Aktiivisella sosiaalipolitiikalla on kaukaiset juuret vuosikymmenten taakse, jollaiseksi se on muovautunut eri aikakausina vallalla olleiden poliittisten trendien mukana. Sosiaalipolitiikan perimmäisinä tavoitteina on aina muutoskausinakin nähty yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden sekä kansalaisten tasa-arvoisuuden aktiivinen edistäminen. Tänä päivänä aktiivinen sosiaalipolitiikka on kuitenkin keskittynyt enimmäkseen väestöryhmään, jossa korostuvat vaikeasti työllistyvät työikäiset kansalaiset. Sosiaalipolitiikkaa voidaan käsitellä työllisyyspolitiikalle rinnakkaisena politiikkana, sillä sen tavoitteissa korostetaan nimenomaan työllistymistä sekä eri toimintojen työllisyysvaikutuksia (Karjalainen 2011, 228–229.)

Aiemmin on jopa puhuttu aktiivisesta sosiaaliturvapolitiikasta, jonka tarkoituksena on ollut tuottaa sellaisia yhteiskunnallisia turvarakenteita joiden varassa erilaisissa elämäntilanteissa elävät ihmiset saadaan toimimaan ja osallistumaan yhteiskuntaan. Tällainen menneiden vuosien sosiaaliturvapolitiikka, aktiivinen sosiaaliturva, on leimautunut kuitenkin lähinnä pitkäaikaistyöttömiä koskevaksi ei-toivotuksi tilanteeksi, jota on voitu luonnehtia lähinnä passiiviturvaksi. Sen varassa olevia on pyritty jatkuvasti uusin keinoin aktivoimaan kohti työmarkkinoita ja sitä kautta saamaan heistä jälleen yhteiskuntaan osallistuvia sekä tuottavia yksilöitä (Karjalainen 2011, 230.)

Tämän päivän aktiivinen sosiaalipolitiikka on menneen myötä rakentunut hyvin tarkkaan kohdennetuksi politiikaksi. Sen ydintavoitteisiin sisältyy nimenomaan pitkäaikaistyöttömien saaminen takaisin työmarkkinoille. Sosiaalipolitiikan ydinsisällöstä on voitu lisäksi huomata korostunut vastikkeellisuus, jota on korostettu lähinnä sosiaaliturvaetuksissa sekä yksilön vastuissa ja velvollisuuksissa. Lähemmin tarkasteltuna tähän liittyneet aktivointitoimet ovat kohdentuneet erityisesti henkilöihin, joiden työ- tai toimintakyky on oleellisesti heikentynyt ja sitä kautta ovat sijoittuneet väestöön, joiden työmarkkina-asema on ollut hyvin epävakainen sekä taloudellinen tilanne hyvinkin heikko (Karjalainen 2011, 230.)

Aktiivisen työvoimapolitiikan lähtökohdat ovat kulkeneet pitkälti käsi kädessä aktiivisen sosiaalipolitiikan kanssa. Tämän päivän työvoimapolitiittisessa kehityksessä on painotettu suuntausta aktiivisesti integroivasta työelämälähtöisestä mallista. Sen visiona on ollut aikaansaada työmarkkinoiden tarpeiden sekä työvoiman resurssien vastaavuuden kautta niin sanottu joustoturvamalli, joka voisi tulevaisuudessa tarjota väyliä myös vaikeasti työllistyville henkilöille. Nykyisenä intressinä kehitystyössä on ollut lisätä hyvin alkanutta yhteistyötä kuntien kanssa sekä luonnollisesti laajentaa sitä. Tätä kautta myös työnhakijoiden integroitumisesta erilaisissa siirtymävaiheissa on haluttu saada nykyistä tavoitteellisempaa. On haluttu kehittää toimivampia väyliä ja kytköksiä erityisesti työelämään (Arnkil, Karjalainen, Saikku, Spangar & Pitkänen 2008, 33–36.)

Jo kymmenen vuotta sitten Aulikki Kananoja on kirjoittanut artikkelissaan sosiaalihuollon pyrkimyksestä kokonaisnäkemykseen ihmisen elämänkulun muodostamassa kokonaisuudessa. Näissä näkemyksissä ovat korostuneet toimenpiteiden vaikuttavuus, johon myös olennaisesti on liittynyt avoimen yhteistyön merkitys. Sen onnistuneeseen toteutukseen on edellytetty vuoropuhelua muutoksen kokonaisuuteen nähden. Tämä yhteistyön merkitys on nähty avainasemassa jo vuonna 2005, niin sosiaali- ja terveystalouden, kuin työllisyyden hoitossakin (Kananoja 2005, 15.)

Kunnallinen sosiaalipolitiikka on tänä päivänä muotoutunut siihen suuntaan, että se pyrkii toimintoja yhteensovittavan työorientaation kautta luomaan vaikuttavampia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työllisyydenhoidon palveluita kansalaisille. Työllisyyden hoito on silti kuitenkin vain yksi osa ”sosiaalisen kehityksen arkkitehtuuria”, jossa ilmentyvät ihmisten hyvinvoinnin päätekijät. Näiden hyvinvoinnin päätekijöiden kautta ovat rakentuneet ihmisten elämän peruspilarit toimintakyvystä ja turvallisuudesta sekä edellytykset itsenäiseen selviytymiseen, mutta myös yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksesta sekä sitä kautta yhteisvastuusta (Kananoja 2005, 15.)

2.2 Moninaiset lähtökohdat palvelun tarpeelle

Nykyisen työllisyystilanteen johdosta yhä useammalle työllistyminen avoimille työmarkkinoille on hankaloitunut. Työnsaanti ja myös motivaatio työn etsimiseen ovat tutkimusten mukaan selvästi kytköksissä työnhakijan oman paikkakunnan tai sen lähialueiden työllisyystilanteeseen. Kuitenkin tutkimukset ovat osoittaneet samaan aikaan myös sen, ettei hyväkään työllisyystilanne välttämättä takaa työnsaantimahdollisuuksia, mikäli työnhakijalla on työnsaantiin oleellisesti vaikuttavia esteitä tai rajoitteita. Näihin rajoitteisiin lukeutuvat esimerkiksi yleistyneet päihde- ja mielenterveysongelmat, mutta yhtälailla myös pitkään jatkunut työttömyys saattaa itsessään olla este työnsaannille (Hämäläinen, Tuomala & Ylikännö 2009, 40–41.)

Pitkään jatkuneella työttömyydellä on nähty olevan myös muita työllistymiseen oleellisesti vaikuttavia tekijöitä. Tutkimusten mukaan on ollut nähtävissä, että liian pitkään oman alan työstä poissa olleella ammattitaidon rapautuminen sekä alan kehittyminen ja sitä kautta osaamisen heikentyminen voivat estää työllistymisen. Tehokkuusajattelun myötä myös ikäkysymykset ovat nousseet välttämättäkin esiin pitkäaikaistyöttömien työnsaantiin liittyvissä keskusteluissa. Vaikkei ikärasismista voidakaan puhua, on huomattu, että iäkkäämpien työttömyydestä kärsivien henkilöiden motivaatio kouluttautumisen suhteen on oleellisesti matalampi, kuin nuoremmilla työnhakijoilla. Työttömän työnhakijan kohdalla esteitä työllistymiselle ovat voineet luoda myös työnantajien asenteet pitkäaikaistyöttömyyteen liittyen. Ymmärrettävää toki työnantajan näkökulmasta on palkata henkilö, jonka ammattitaito ja osaaminen ovat ajantasaiset ja näistä pitkään työelämästä poissaolleet ovat jääneet auttamattomasti jälkeen. (Hämäläinen ym. 2009, 41–42.)

Yhä useammin pitkittyneen työttömyyden taustalla on saattanut vaikuttaa työnhakijan terveydelliset seikat. Hankalimmassa asemassa työhaun suhteen ovat olleet henkilöt, joilla sairautta tai työllistymiseen vaikuttavia vaivoja ei ole tutkittu tai diagnosoitu. Työttömät työnhakijat ovat olleet julkisen terveydenhuollon varassa, sillä he eivät ole olleet oikeutettuja työterveyspalveluihin. Tutkimusten mukaan työnhakijat ovat saattaneet joissakin tapauksissa kokea terveydenhuollon palveluiden käytön turhauttavana vaivojensa tutkimisen suhteen, sillä ovat kokeneet työttömyytensä vaikuttavan terveyspalveluiden saantiin lähinnä syrjivänä kokemuksena. (Hämäläinen ym. 2009, 42–44.)

2.3 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen kuntoutus on hyvin läheisesti sukua kuntouttavalle työtoiminnalle käytännönläheisemmin tarkasteltuna. Uuden sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, jolla on pyritty parantamaan kokonaisvaltaisesti ihmisen toimintakykyä sekä itsenäistä selviytymistä, mutta myös ehkäisemään syrjäytymistä. Samat lähtökohdat ovat koskettaneet myös kuntouttavaa työtoimintaa. (Sosiaalinen kuntoutus 2015.)

Sosiaalinen kuntoutus eroaa kuntouttavasta työtoiminnasta kuitenkin siinä, että sen avulla on voitu syvemmin tähdätä ihmisen omatoimisen selviytymisen tukemiseen muun muassa helpottamalla asumisolosuhteita tai esimerkiksi liikkumista. Myös sosiaalisten verkostojen tukeminen sekä toimeentulon turvaaminen ovat voineet olla olennainen osa sosiaalisen kuntoutuksen sisältöä. Sosiaalisen kuntoutuksen sisällön määrittely on ollut yksilöllisin lähtökohdin huomattavasti laiveampi ja räätälöitävissä paremmin kuin kuntouttavan työtoiminnan. (Sosiaalinen kuntoutus 2015.)

Sosiaalisen kuntoutuksen peruseriaatteena on ollut toiminnallisuus, joka on määrittynyt yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden kautta. Toiminnallisuudella on voitu tarkoittaa periaatteessa mitä tahansa toimintaa, johon ihminen saadaan osallistumaan elämäntilanteestaan riippuen. Sisällöltään se on voinut olla arjen ja elämänhallinnan valmennusta, vuorovaikutussuhteita tukevaa vertais- ja ryhmätoimintaa, kuntoutumista edistävää työtoimintaa tai muita toiminnallisia palveluita. Sosiaalisella kuntoutuksella on voitu lisäksi harjaannuttaa ihmisen työelämätaitoja sekä kulttuurisia toimintatapoja, joiden avulla on pyritty torjumaan syrjäytymistä sekä tarjoamaan työelämäosallisuutta tukevaa toimintaa. (Ala-Kauhaluoma & Tuusa 2014, 6–13.)

Sosiaalisella kuntoutuksella on ollut itsessään monet mahdollisuudet ihmisen yksilöllisen tilanteen edistämiseksi, sillä sen sisältö on räätälöity aina yksilöllisesti palvelutarpeen mukaan. Lähtökohtaisesti sillä on pyritty parantamaan ihmisen omia selviytymiskeinoja, jotka on kartoitettu kokonaisvaltaisesti sosiaalista toimintakykyä arvioimalla sekä erilaisilla kuntoutustarpeen arvioinneilla (Ala-Kauhaluoma & Tuusa 2014, 6–13.)

3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntouttava työtoiminta lukeutuu erityistyöllistymisen osa-alueeseen, joka suuntautuu sosiaalisen työllistämisen sektorille. Kuntouttavan työtoiminnan tavoite on ollut olla yksilön arkea tukevaa sekä valmennuksen kautta työelämään suuntaavaa kuntoutumista. Se on tähdännyt työtoiminnan kautta elämänhallinnan, yksilöllisen työkykyisyyden sekä työmarkkinavalmiuksien lisääntymiseen. (Hassinen 2005, 26–27.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on uudistettu 1.1.2015 lukien velvoittaen työvoimatoimistot sekä kunnat yhteistyöhön asiakkaan yksilöllisen palvelukokonaisuuden laatimiseksi. Tämän lisäksi voimaan astunut laki on velvoittanut myös kuntia kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseksi pitkäaikaistyöttömille henkilöille, jotka ovat saaneet työmarkkinatukea, tai toimeentulotukea lain tarkemmin määrittelemien ehtojen mukaan. Kuntouttavasta työtoiminnasta on tullut uuden lain mukaan sosiaalihuoltolain alaista palvelua (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 1:1–2 §.)

Lain tarkoituksena on tarjota pitkään työttömänä olleille henkilöille uusia mahdollisuuksia työllistymisen edellytysten parantamiseksi. Uusien mahdollisuuksien löytäminen edellyttää näin ollen myös yhtenäisten puitteiden kehittämistä kuntien ja työvoimaviranomaisten kanssa. Laki velvoittaa laatimaan yhteistyössä asiakkaalle yksilöllisen aktivointisuunnitelman, jonka tavoitteena on työllistymisen edellytysten parantaminen sekä estää pitkään jatkuneen työttömyyden kielteisten vaikutuksia ihmisen toimintakykyyn. Kuntouttavan työtoiminnan laajempina tavoitteina ovat ihmisen toiminta- ja elämähallintakykyjen parantaminen sekä tukeminen. Sen tavoitteina on myös löytää väyliä esimerkiksi työvoimahallinnon työllistymistä edistävien toimenpiteiden kautta kiinnittyä työelämään, tai löytää väyliä työllistyä suoraan avoimille työmarkkinoille toimintakykyyn. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 1:2 §.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta lukeutuu laajempaan kokonaisuuteen, jotka nivoutuvat toisiinsa koko palvelukokonaisuuteen nähden. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat esimerkiksi toimeentulotukilaki, työvoimapalvelulaki, työttömyysturvalaki sekä näihin liittyvät erilaiset lakimuutokset, joiden tarkoituksena on estää tehokkaammin pitkäaikaistyöttömyydestä johtuvaa syrjäytymistä sekä parantaa pitkään työttömänä olleiden mahdollisuuksia palata takaisin työelämään. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 1:4 §.)

3.1 Aktivointisuunnitelma

Aktivointisuunnitelma tulee lain mukaan laatia 25 vuotta täyttäneelle työttömälle henkilölle, jolle on jo aiemmin tehty työllistymissuunnitelma TE- eli Työ- ja Elinkeinopalveluissa. Lisäksi velvoittavia tekijöitä ovat työttömyysturvan maksuun liittyvät seikat. Aktivointisuunnitelma tulee niissä tapauksissa laatia henkilölle, että hänelle on maksettu työmarkkinatukea työttömyyden perusteella vähintään 500:ltä päivältä, jolle on maksettu työttömyyden perusteella näiden 500 päivän lisäksi työmarkkinatukea vähintään 180:lta päivältä, tai jonka toimeentulo on perustunut työttömyydestä johtuen viimeisen kahden toista kuukauden aikana maksettuun toimeentulotukeen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 1–2:3–5 §).

Aktivointisuunnitelmassa kartoitetaan ihmisen yksilöllistä palvelutarvetta suhteessa työllistymisnäkökulmiin sekä työllistymistä edistäviin tai tukeviin tarpeisiin. Aktivointisuunnitelmassa kartoitetaan realistista kokonaistilannetta, jonka perusteella sovitaan henkilön työllistymiseen tähtäävästä polusta (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 3:8 §.) Aktivointisuunnitelman voi asiakkaan kanssa tehdä asiaan soveltuva viranomainen, useimmiten kuitenkin TE-toimiston asiantuntija (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 2:7 §).

Sisällöltään aktivointisuunnitelma koostuu palvelutarvearvioinnista, joka itsessään nojautuu velvoittavuuteen. Aktivointisuunnitelmalla pyritään pienin askelein ohjaamaan työttömyydestä kärsinyttä henkilöä kohti työllistymistä edistäviä tekijöitä. Suunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa ja sen tavoitteina voidaan sopia yleisimmin yksilön kokonaistilannetta vastaavien tuen tarpeiden edistämisestä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 3:8 §.)

Tavallisimmin tavoitteina sovitaan työttömyyden katkaisusta sekä nykyisen tosiasiallisen työkuoron arvioinnista. Yksilöllisistä tilanteista riippuen suunnitelmassa voidaan lisäksi sopia esimerkiksi päihitteettömyyden ja psyykkisen toimintakyvyn tukemisesta, säännöllisen elämänrytmin saavuttamisesta tai jäljellä olevan työkyvyn ylläpitämisestä. Lisäksi aktivointisuunnitelmassa sovitaan kuntouttavan työtoiminnan kestosta siten, että siinä määritellään tarkasti milloin sopimus alkaa ja päättyy. Sen lisäksi määritellään työpäivien määrä viikossa sekä työpäivän kesto tuntimääräisesti. Aktivointisuunnitelma on voimassa toistaiseksi ja tarvittaessa sitä voidaan tarkistaa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 4:13 §.)

3.2 Kuntouttavan työtoiminnan lähtökohdat

Kuntouttava työtoiminta on Sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaista sosiaalipalvelua ja näin ollen sen järjestämisvastuu on kunnalla. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan kuitenkin toteuttaa erilaisissa työkohteissa, jotka voivat olla esimerkiksi valtion, seurakuntien, säätiöiden tai yhdistysten alaisuudessa. Kuntouttavaa työtoimintaa ei voida järjestää yrityksessä.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on työtoimintapaikalle maksutonta eikä työtoimintaan osallistuvalla ja toiminnan järjestäjän välillä synny työ- tai virkasuhdetta. Työtoiminnalla ei kuitenkaan saa, eikä voida korvata työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 4:14 §.)

Työturvallisuuslakia sovelletaan yhtälailla kuntouttavassa työtoiminnassa, kuten muissakin työpaikoissa ja kunta järjestää työtoimintaan osallistuvalla tapaturmavakuutuksen työtoiminnan ajaksi. Poikkeuksena työ- tai virkasuhteeseen verrattuna työtoimintaan osallistuvat ovat kunnallisen terveydenhuollon piirissä eikä heihin näin ollen sovelleta työterveyslakia (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 2:6 §.)

Kuntouttavan työtoiminnan sopimus laaditaan aina yhdessä TE-toimiston, työtoimintaa järjestävän tahon sekä toimintaan osallistuvan henkilön kanssa yhdessä. Sopimuksen kesto voi olla kerrallaan 3–24 kuukautta ja työtoimintaa voi osallistua korkeintaan neljänä arkipäivänä päivänä viikossa. Työaika sovitaan asiakkaan tilanteen mukaan, kuitenkin 4–8 tuntia päivässä. Työtoimintapaikasta nimitään kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla aina vastuuhenkilö, joka perehdyttää ja ohjaa asiakasta tehtävissään. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja toimii työpaikalla niin työpaikan, kuin asiakkaankin tukena työn arjessa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189 3:9 §.)

4 TYÖELÄMÄTUTKA ARVIOINTIMENETELMÄNÄ

Työelämätutka on uudenlainen TE-toimistojen ohjauspalveluiden seurannan ja arvioinnin prototyyppi, joka on tutkimuksessa kehitetty TE-toimistojen uudelleenlaiseksi työvälineeksi. Ohjauksen liike näkyviin – Tutka on kehitteillä oleva kaksiosainen väline, joka on ehdotettu otettavaksi käyttöön TE-hallinnossa vuoden 2014 alusta.

Prototyypin ensimmäinen osa on seurannan ja arvioinnin uusi väline, Työelämätutka. Prototyypin toinen osa muodostuu Työelämätutkan kautta saadun tiedon analysointi- ja tulkintamekanismeista. Vain Työelämätutkaa käyttämällä ja siitä saadun informaation avulla voidaan kehittää prototyypin toinen osa.

Työelämätutka on konkreettinen visuaalinen menetelmä, jonka avulla voidaan havainnoida asiakkaan kahdeksaa eri fyysistä ja psyykkistä ulottuvuutta työelämäsuhteen onnistuneen etenemisen näkökulmasta. Työelämätutka on asiakaslähtöinen ja yksilöllinen arviointi- ja seurantaväline, jossa asiakas itse arvioi omia voimavarojaan työelämäsuhtedelähtöisestä näkökulmasta. Voidaan periaatteessa puhua itsearviointivälineestä, joka havainnollistaa asiakkaalle senhetkistä tilannetta omien voimavarojensa suhteen.

4.1 Työelämätutkan kehittäminen

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun Työ ja yrittäjyys 32/2013 mukaan Työelämätutkan tavoitteena on kehittää Työ- ja elinkeinotoimistojen ohjauspalvelujen perusteet. Kehitystyön taustalla on työvoimapalvelujen jatkuvien uudistusten myötä voimistunut tarve asiakaslähtöisyyden vahvistamiseen. Työvoimapalveluita haluttaisiin kehittää asiakkaiden, niin henkilö-, kuin työnantaja-asiakkaidenkin lähtökohtien ja tilanteiden mukaan. Erityisesti työvoimapalveluissa on huutava tarve välineille, joilla nähdään ja saadaan otettua huomioon asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuus.

Työvoimapalveluissa on ymmärretty asiakaspalvelu jatkumona ja prosessina, jossa ajallisesti monesti hyvin lyhyeen kohtaamiseen sisältyy etenemistä ja kehittymistä kohti asiakkaan työelämäsuhteen senhetkistä ratkaisua. Työvoimapalveluissa onkin näin ollen selvästi kehitytty kohti ohjausta tai ohjauksellisempaa työtöitä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 9–12.)

Ongelma, joka on ilmennyt selvästi muun muassa kuntoutus-, aikuiskoulutus- ja sosiaalityön palveluissa on se, ettei ohjausprosessin aikana tapahtuvaa kehitystä ole saatu riittävästi näkymään ulkoisesti havaittavien tai mitattavien ratkaisuin. Näin ollen on noussut esiin tarve kehittää välineistöä ohjausprosessin näkyväksi tekemiselle sekä taloudellisen kannattavuuden, palvelujen vaikuttavuuden sekä tehokkuuden osoittamiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 9–12.)

Myös ohjaustyötä, esimerkiksi työtoiminnan palveluita toteuttaville, tulisi saada välineitä tehdä työnsä sisältöä paremmin näkyväksi asiakaslähtöisyyden ja sen toimintaedellytysten kehittämisen kautta. Uuden työvoimapalvelujen seuranta- ja arviointijärjestelmän tulisi rakentua erityisesti ohjaustyön asiakasprosesseihin, jossa keskeisenä näkymänä olisivat nimenomaan asiakkaan työelämäsuhteen selkiyttäminen ja vahvistaminen, yksilön motivointi sekä itsenäisen toimijuuden tukeminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 9–12.)

Tavoitteena on myös kehittää ATK-pohjaista seurantajärjestelmää, jonka avulla voitaisiin tuottaa johtamiselle olennaista informaatiota asiakkaiden työelämäpolkujen havainnoinnin ohella myös ohjausprosesseista sekä siihen vaadittavasta osaamisesta ja erityisalueista, resurssien kohdentumisesta sekä palvelujen laadun tasosta. Nämä kaikki tekijät nivoutuvat toisiinsa osana kumppanuuksin toteutettavaa verkostoituvaa Työ- ja elinkeinotoimistojen palvelujen kokonaisuutta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 9–12.)

Työelämätutka on poikkeava tutkimushanke, jolla pyritään kehittämään selaista tulevaisuuden menetelmää, jota työvoimapalveluissa ei aiemmin ole ollut. Uuden löytämiseen orientoituva tutkimus asettaa tavoitteekseen innovoida sellaisen sosiaalisen toimintajärjestelmän, jonka kautta esimerkiksi kyseessä oleva Työelämätutka-menetelmä voi toteutua käytäntöön. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 12–13.)

4.2 Tutka-malli ja sen lähtökohdat

Työvoimapalveluissa on huomattu, että työelämän muutos, joka on käynnissä tälläkin hetkellä, heijastuu asiakkaiden palvelutarpeiden sisältöön olennaisesti. Työelämän suhteissa on tapahtunut radikaalia muutosta viimeisten vuosikymmenten aikana, mutta myös asenteet ja arvot kansalaisten keskuudessa ovat muuttuneet. Teollisuusyhteiskunnasta siirtyminen palveluyhteiskuntaan on tuonut tullessaan myös työvoimapalveluihin toisenlaisia vaatimuksia. Nykypäivän tilanne työmarkkinoilla on pakottanut työvoimapalvelut huomaamaan, että ohjauspalveluilla on oleellinen paikka työelämän siirtymissä. Asiakaspalveluprosessissa nimenomaan ohjauksen tehtävänä on tarjota kiintopisteitä sekä tarttumakohtia asiakkaiden erilaisissa suunnanotoissa. Ohjauksen avaimena on, että sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta ohjaussuhteessa, tai vertaistuen avulla voidaan mahdollistaa asiakkaan oman yksilöllisyyden muovautuminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 15.)

Kehittämistyön kannalta olennaista on löytää väline, jolla kyetään visualisoimaan pelikenttä, joka kuvastaa senhetkistä työelämäsuhdetta ja sitä miten asiakas siirtymineen tässä pelikentässä liikkuu. Välineen avulla saadaan asiakasprosessin liike näkyväksi, jota menetelmällä pyritään hakemaan. Tutka-menetelmällä voidaan kuvata asiakkaan liikkumista pelikentässä suunnan, kuljetun etäisyyden, sekä nopeuden avulla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 15–16.)

Taustalla hyvin merkittävänä virittäjänä kehitystyölle ovat olleet teorit siirtymätyömarkkinoista ja joustoturvan käsitteistä, integratiivisesta uraresurssimallista, voimavarakeskeisyydestä, sosiodynaamisesta ohjauksesta sekä kenttäteoria ja elämäkenttä-menetelmä. Muun muassa näiden teorioiden ja menetelmien kautta on käytännössä tutkittu ja havainnoitu niin kansallisin, kuin alueellisin pilotein saamalla aikaan Työelämätutka-menetelmän prototyypin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 15–16.)

Työelämätutkan visuaalinen kaavio Tutka-malli on prototyypin ensimmäinen osa, niin kutsuttu menetelmäosa. Sillä visualisoidaan asiakkaan työelämäsuhdetta ja tehdään sillä kentällä tapahtuvaa liikettä näkyväksi. Tutka-mallin kehittämisen lähtökohtana on ollut, että ohjausprosessissa seurannan on keskityttävä menetelmän avulla havainnoituihin muuttujiin, jotka näyttäytyvät oleellisina tekijöinä asiakkaan työelämäsuhteen etenemisen kannalta. Omien kokemustensa pohjalta tätä havainnoitua liikettä arvioivat asiakas että ohjaaja yhdessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 17–24.)

Työelämä Tutka on luonteeltaan holistinen ja metaforinen menetelmä, jonka on tarkoitus tuoda esiin asiakkaan tilanteeseen vaikuttavia erilaisia tärkeitä tekijöitä sekä niiden välisiä suhteita. Visuaalisuuden kautta asiakas voi nähdä oman työelämätilanteensa niin sanotusti jonakin toisena, joka voi mahdollistaa oman tilanteensa ulkoistamisen sekä toisenlaisen kommunikointitavan ohjaajan kanssa. Menetelmän avulla kyetään kohdentamaan katse asiakkaan tilanteen olennaisiin piirteisiin, jonka avulla asiakasprosessi itsessään kiteytyy ja foku-soituu. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 17–24.)

4.3 Tutka-mallin ulottuvuuksien sisältö

Tutka-menetelmän avulla pyritään saamaan esiin asiakkaan voimavarat suhteessa työelämän siirtymiin. Se pyrkii jäsentämään asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttavia tekijöitä samanaikaisesti useasta eri näkökulmasta jakamalla näitä tekijöitä eri ulottuvuuksiin, jotka muodostavat toisistaan riippuvan kokonaisuuden. Tutkan avulla pystyy havaitsemaan myös eri ulottuvuuksien muutosten vaikutuksia toisiinsa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 17–19.)

Tutkan eri ulottuvuudet on jaoteltu teemoittain, jotka nivoutuvat toisiinsa. Näitä ulottuvuuksia on jaettu siten, että psykologisiin resursseihin liittyvät tekijät, jotka kuvaavat ihmisen asenteita, osaamista sekä toimintatapoja. Inhimillisen pääoman ja uraidentiteettiresursseihin liittyvät tekijät kuvaavat ihmisen voimavaroja, työkykyä sekä suhdetta arkeen ja elämään. Osa ulottuvuuksista kuvaa ihmisen sosiaalisia resursseja, joihin liittyvät niin sosiaaliset voimavarat, kuin aineellisetkin tekijät. Kaikkiin ulottuvuuksiin kätkeytyy myös motivaatio, joka heijastuu kaikista osa-alueista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 19–22.)

Työelämä Tutkan ulottuvuudet ovat:

- Tavoitteeni ja vaihtoehtoni ovat selkeät
- Luotan mahdollisuuksiini
- Käytän aktiivisesti erilaisia hakutapoja työhön ja koulutukseen
- Olen joustava työ- ja koulutusvaihtoehtojen suhteen
- Osaamiseni on työelämään riittävä
- Kykyni ja voimavarani ovat riittävät työelämään
- Saan tukea minulle tärkeiltä ihmisiltä
- Työssäkäyntiin tarvittavat aineelliset tekijät (esim. kulkuväline, tietokone, kännykkä) ovat kunnossa
- Asia, jonka ratkeaminen vaikuttaa tilanteeni edistymiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 17–22.)

4.4 Työelämä Tutkan tulkinta

Työelämä Tutka antaa mahdollisuuden tarkastella ohjausprosessia toiminnan eri tasoilla sekä mahdollistaa yksilöitä koskevan laadullisen tiedon, kuin suurempiin joukkoihin liittyvän määrällisen tiedon tarkastelun ja yhdistelyn. Ohjaustyössä aiemmin näkymättömiin jääneitä monivaiheisia prosesseja pystytään menetelmän avulla tarkastelemaan kokonaisuuksina, joiden avulla voidaan kehittää ohjaustyön suuntaa ja laatua. Tutkan avulla voidaan tulkita tarvittaessa yksilöllisten asiakasprosessien muutoksia, sekä hahmotettua suurempia kokonaisuuksia, keskiarvoja, tai jakaumia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 25.)

Työelämä Tutkaa voidaan käyttää työvälineenä asiakkaan erilaisissa tilanteissa. Työelämän pelikentällä liikkumista voidaan parhaiten seurata ja havainnoida käyttämällä Tutkaa oheistyökaluna jos alkuhaastattelusta alkaen. Ohjaustyössä tilannekartoitusten säännöllinen toteuttaminen yhdessä asiakkaan kanssa voi auttaa selventämään osapuolille työelämäsuhteeseen vaikuttavia prioriteetteja ja niiden kautta seurata asiakkaan etenemistä. Työelämä Tutkaa tulkitsemalla pidemmällä aikavälillä, voidaan tehdä näkyvämmäksi sekä asiakkaalle, että johdolle prosessin aikana tapahtuneita muutoksia ja nähdä niihin johtaneita seikkoja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 25–32.)

Johdon työvälineenä työelämä Tutka voi koota tutkien tuloksia ja arvioita yhteenvedoiksi prosesseissa tapahtuvien kokonaisuuksien hahmottamiseksi. Yhteenvetoja on mahdollista käyttää hyödyksi esimiestyössä, ohjauksen tiimien työssä, tai jopa koko TE-toimistojen tasolla. Tutka-yhteenvedoilla voidaan myös edistää kumppanuuksin toteutettavaa työtä, jos analysoinnin perusteella huomataan Tutkan eri ulottuvuuksien alueilla havaintoja, joiden perusteella olisi syytä laajentaa, päivittää tai tiivistää yhteistyötä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 25–32.)

Työelämä Tutkan tulkinta ja analysointi tarvitsee rinnalleen muita aineistoja havaintojen mustavalkoisuuden välttämiseksi. Analysoinnin rinnalla tulisi lisäksi käyttää muita tilastoja, asiakastietokantoja, asiakastyytyväisyyskyselyitä, erilaisilta sidosryhmiltä saatavia tietoja sekä käyttää palavereiden ja työpajojen tuottamaa tutkimustietoa ja muuta informaatiota. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 25–35.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Seuraavassa on kerrottu opinnäytetyön tutkimustehtävän sisällöstä sekä avattu tutkimustyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Lisäksi on tutustuttu tutkimusaineiston hankintaan sekä aineiston analysointiin ja siinä käytettyyn analyysimenetelmään.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyössä on tutkittu kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointia selvittämällä palveluntuottajien näkemyksiä palvelua käyttävien asiakkaiden arvioinnista. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa millaisia arviointimenetelmiä tai -välineitä alueelliset kuntouttavan työtoiminnan palveluita tuottavat toimijat ovat käyttäneet sekä miten niitä heidän mielestään olisi tarpeellista kehittää.

Tavoitteena oli myös saada tietoa siitä, miten Työelämäutka-menetelmä soveltuu kuntouttavan työtoiminnan arviointivälineeksi. Opinnäytetyön varsinaisena tutkimuskysymyksenä oli: Mitä työntekijät kertovat kuntouttavan työtoiminnan arviointimenetelmistä ja niiden kehittämisestä.

Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan menetelmäsuuntausta, jolla pyritään kokonaisvaltaisesti ymmärtämään tutkittavan kohteen merkityksiä, laatua sekä ominaisuuksia. Sitä voidaan toteuttaa monilla erilaisilla menetelmillä, joiden yhteisinä piirteinä korostuvat näkökulmat muun muassa kohteen tarkoitukseen, taustaan, ilmaisuun ja kieleen sekä esiintymisympäristöön liittyvistä tekijöistä. (Laadullinen tutkimus 2015.)

Kvalitatiivinen tutkimus on laadullinen tutkimus, jota ei määritellä matemaattisin määrein, kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja teorianmuodostuksessa ovat lähtökohtina erityisesti tutkijan tuottama visualisointi sekä käsitteelliset mielikuvat tutkittavasta kohteesta. Näille mielikuville kehittelyn myötä tutkimuksessa annetaan kielellinen tai verbaalinen muoto tutkimustuloksien myötä. Laadulliseen tutkimukseen sisältyy myös matemaattinen ulottuvuus, jotta pystytään tutkimaan, tulkitsemaan sekä yhdistelemään loogisesti eri näkökulmia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista, eli aineistolähtöistä tutkimusstrategiaa. (Tuomivaara 2005, 28–34.)

Laadullisen tutkimuksen perusajatuksena on tulkita samankaltaisia merkkejä, sekä tuottaa aktiivisesti uusia johtolankoja. Erilaisten johtolankojen ja vihjeiden perusteella on tarkoitus päätellä tutkittavasta asiasta jotain sellaista, joka ei ole itsestään selvästi havainnoista nähtävissä. Havainnot eivät koskaan itsessään ole tutkimustuloksia, vaan näitä havaintoja käsitellään johtolankoina. Näitä johtolankoja tulkitsemalla pyritään pääsemään asian ytimeen, joka on mahdollista saavuttaa vain tulkinnan avulla. Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta tehtävät havainnot sekä tutkimustulokset ovat itsessään eri asioita. (Alasuutari 2011, 77–79.)

Laadullista tutkimusta lähtökohtaisesti tässä tutkimuksessa olen lähestynyt Hermeneuttisen tiedekäsityksen mukaan, jossa keskeistä on erityisesti merkitysten tulkinta ihmisen tietoisuuden ja vapaan tahtonsa kautta perustuvien kulttuuristen elämänmuotojen valossa. Hermeneuttinen tiedekäsitys onkin ennemminkin maailmankuvan tarkasteluun perustuva näkökulma, jota käytän taustajatuksena kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arkitodellisuuden ymmärtämisessä. (Tuomivaara 2005, 28–34.)

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessa on haastateltu alueellisesti samankaltaisia kuntouttavan työtoiminnan kolmannen sektorin palveluntuottajia. Haastattelut on toteutettu työntekijöiden teemahaastatteluina syksyllä 2014. Haastatteluissa on käytetty pohjana aiheeseen liittyviä kysymyksiä, jotka ovat kaikille haastatelluille olleet samat. Haastattelukysymyksissä painotettiin tutkimuskysymykseen liittyviä seikkoja, joilla on ollut tarkoitus avata kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin liittyviä tekijöitä. Haastattelut on litteroitu, jonka jälkeen äänitetty aineisto on hävitetty. Haastatteluaineisto muodostui litteroinnin jälkeen 37-sivuseksi.

Yksilöhaastatteluihin osallistuivat eri organisaatioista kuntouttavan työtoiminnan vastaavat ohjaajat, joilla oli sen hetkisestä tilanteesta oman organisaationsa näkökulmasta katsottuna ajantasaisin tieto haastattelun teemaan liittyen. Haastattelut olivat kestoaltaan 25–55 minuuttia.

5.3 Analyysimenetelmä

Kerätyn aineiston analyysimenetelmänä on käytetty kategoria-analyysiä, jolla voidaan haastateltavien kertomuksesta tutkia miten nämä kuvaavat, selittävät, oikeuttavat sekä järjestävät haastattelun teemaan liittyvää sen hetkistä kulttuurista todellisuutta. Kategorioita käyttämällä voidaan saada tutkittua tämän haastateltavien kuvaaman todellisuuden tapahtumia, paikkoja, toimintatapoja sekä ihmisiä. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 256.)

Haastateltavien kertomuksista voidaan saada ilmennettyä, että nämä kuvaukset ovat tilanteista toimintaa, joita ei voida käsitellä pelkkänä raportointina tai kysymyksiin reagoitina. Niistä voidaan tulkita miten asiat ovat, tai miten ne voisivat olla nimenomaan haastateltavan rakentaman version mukaan. (Ruusu-vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 256.)

Kategoria-analyysi perustuu etnometodologiseen tutkimusperinteeseen, jonka kehittäjä Harold Garfinkel luonnehti tutkimusperinnettä alun perinkin ihmisen arkielämän tutkimukseksi. Voidaan oikeastaan Garfinkelin näkemyksen mukaan väittää, ettei kategorisoinnilta voida koskaan välttyä, kun tutkitaan ihmiselämän kulttuurisia ja moraalisia tekijöitä, tai tavallista ihmisten kesken tapahtuvaa kanssakäymistä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 9–13.)

Etnometodologian perusajatuksena on tutkia ihmisen tämänhetkistä reflektiivistä toimintaa. Se perustuu itsessään tavallisen arkielämän tutkimiseen ja sitä kautta myös arjen sosiaalisen järjestyksen tutkimiseen. Arkielämä käsitteenä kuvaa ihmisten jokapäiväistä elämää, joka rakentuu kohtaamisista ja tekemisestä. Niiden kautta syntyvien selontekojen eli selitysten avulla ihmiset kuvaavat toimintaansa haluten näin tehdä erilaisia arjen ilmiöitä ymmärrettäväksi. Sen tarkoituksena ei kuitenkaan ole toimia tämän toiminnan kuvaamisen välineenä tai selittäjänä, vaan sen avulla on tarkoitus pyrkiä tutkimaan miten kuvattut säännönmukaisuudet ja viittaukset voivat ilmetä arjen tilanteissa tai ylipäänsä läsnä olevina. Etnometodologiassa on tavoitteena tutkia, miten ihmiset erilaisissa asiayhteyksissä kuvaavat arjen ilmiöitä ja sitä miten näiden kuvausten kautta ihmiset synnyttävät erilaisia ongelmia (Jokinen ym. 2012, 20–22, 141–147.)

Kategoria-analyysin isähahmo Harvey Sacks on Garfinkelin jalanjäljissä jatkanut osaltaan analyysimenetelmän kehittämistä. Sacksin teoria perustuu jäsenkategoria-analyysiin, jolle etnometodologisen tutkimusperinteen kanssa yhteistä on arkielämän tutkiminen nimenomaan ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen kautta syntyvästä sosiaalisesta järjestyksestä. (Jokinen ym. 2012, 24.) Sosiaalisella järjestyksellä tarkoitetaan varsinaisesti tässä yhteydessä sitä, miten ihmiset rakentavat vuorovaikutuksen kautta ymmärrystä yhteiskunnasta, itsestään ja toisistaan toiminnan kautta syntyvien käsitysten avulla (Jokinen ym. 2012, 46).

Kategoria-analyysiä voidaan nimittää vuorovaikutuksen analyysimenetelmäksi. Jäsenyyskategorisoinnin analyysi on sovellettavissa puhe- ja tekstiaineistoihin, kun taas keskusteluanalyysiä voidaan lähtökohtaisesti käyttää keskusteluaineistoihin. Näitä kahta analyysimenetelmää käytetään kuitenkin nykyään varsin usein myös samanaikaisesti täydentämään toisiaan (Jokinen ym. 2012, 25). Analyysimenetelmää voidaan käyttää soveltaen hyvin monenlaisten aineistojen analysointiin, kuten esimerkiksi kuvien, tekstien sekä puheiden ja keskusteluiden analysoimiseen. Sen avulla voidaan myös tarkastella kaikkea ihmisiin tai objekteihin liittyviä seikkoja, kuten yhteiskunnallisia järjestelmiä ja rakenteita, mutta myös itseemme ja toisiimme liittyviä tekijöitä. (Jokinen ym. 2012, 86–87.)

Sacksin teorian mukaan jäsenyysskategorisoinnissa kategorioilla kuvataan ihmistä. Ihminen asettuu aina useampiin eri kategorioihin tilannekohtaisten kuvausten mukaan. Kyse on tällöin ihmisen tuottamasta toiminnasta. Kategorisointi ohjaa ihmisten asennoitumista erilaisissa tilanteissa tunnesidonnaisesti, mutta myös vallitsevien normien odotusten mukaan. Kategoria-analyysi tutkii näin ollen aktiivisesti osallisten toimintaa ja sitä kautta luonnostaan syntyvää kategorisointia. Se tutkii siis miten erilaiset kategoriat syntyvät ja muuttuvat ihmisten kuvaaman toiminnan seurauksena. (Jokinen ym. 2012, 27–30.)

Kategorisointia syntyy aina, kun ihminen luokittelee, määrittelee tai nimeää elämän ilmiöitä tai asioita. Ihminen luokittelee luontaisesti inhimillisyyteen liittyen kategorioiden kautta itseään, kuten myös muita ihmisiä. Kategorisoinnin voidaan katsoa olevan hyvinkin keskeisin näkökulma ihmisten keskinäisessä kanssakäymisessä sekä toisten ymmärtämisessä. (Jokinen ym. 2012, 18–19.)

Kategorisoinnilla on juurensa psykologiassa, joka tutkii ihmisen ihmismielen tiedonkäsittelyä (Jokinen ym. 2012, 33). Kategoriat sisältävät aina paljon kulttuurista tietoa, joka johtuu kategorioiden päätelmärikkaudesta. Ihminen omaksuu ja oppii kategorioihin pohjautuvaa tietoa, tai voidaan puhua myös uskomuksista, läpi elämänsä ja tämän perusteella syntyvät niin yksilölliset, kuin kulttuuriset tavat mieltää normeihin perustuvaa käytöstä. (Jokinen ym. 2012, 49.)

5.4 Analyysin toteutus

Analysointi alkoi haastatteluaineiston litteroinnilla, jossa äänitetyt haastattelut purettiin sanatarkasti tekstimuotoon. Valmiin tekstiaineiston sisällön hahmotelu alkoi useilla lukukerroilla, jolloin systemaattisesti luettiin jokaista haastattelutekstiä alusta loppuun saakka. Tämä tutustuminen oli erityisessä asemassa, jotta jokaisen haastattelun kulku ja sisältö tuli tutuksi. Lukukertojen välissä oli myös päiviä, jolloin luettu teksti hautui mielessä muistellen, mutta samalla saaden myös hieman etäisyyttä siihen.

Lukukertoja aineistolle kertyi useita kymmeniä, jonka jälkeen alkoi varsinaisen analyysiosion läpikäyminen. Valitsin toteutustavakseni hyvinkin yksinkertaisen ja visuaalisen lähestymistavan, sillä koin sen luontaisimpana tapana itselleni toteuttaa kategoria-analyysin sekä erityisesti helpottavan asioiden jäsentämistä ja myös oikeiden asioiden huomioimista.

Haastatteluaineistosta alkoi hahmottua synonyymejä, jotka vastasivat tutkimuskysymystäni. Synonyymien etsiminen aineistosta oli työlästä ja vaati hyvin monta läpikäyntikertaa.

Näiden perusteella muodostuivat kunkin tutkimuskysymyksen osa-alueeseen liittyvät sanalistat, jotka koonnin jälkeen leikattiin yksittäisiksi kappaleiksi. Sanalistat sisälsivät osittain myös lauselainauksia, jotta asiayhteys varmistettaisiin. Sanoista alkoi hahmottua ensin pienempiä kategorioita, jotka lopulta löysivät sijansa muodostaen isompia pääkategorioita. Näistä pääkategorioista oli kategorisoitavissa siis toinen toistaan yksityiskohtaisempia kategorioita, kun pääkategorian sisältöä alkaa tarkemmin tutkia.

Tekstiä läpi käymällä hahmottelin siis synonyymejä kolmea eri haastattelun osa-aluetta läpi käyden. Aineistosta löytyi vastineita kysymykseeni, jossa käsiteltiin millaisia arviointimenetelmiä haastateltavat ovat käyttäneet. Aineistosta erottuivat selkeästi omat kategoriat vapaamuotoisesta arvioinnista, menetelmäpohjaisista arviointitavoista sekä viranomaisyhteistyöhön liittyvistä tekijöistä. Vapaamuotoisen arvioinnin ydinsisältönä näyttäytyi keskustelu monessa muodossaan. Menetelmäpohjaisten arviointitapojen sisältö hahmottui lomakkeiden ja raportoinnin kuvauksista sekä viranomaisyhteistyöhön liittyvät asiat kuvattiin lainsäädännöllisen velvoittavuuden ja sovittujen toimintatapojen kuvauksilla.

Työelämä-tutkan soveltuvuudesta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin liittyen oli löydettävissä myös kategoriat, jotka kuvasivat menetelmän käytettävyyttä arjen työssä, sekä menetelmän sisällöllisiä asioita. Omanlaisensa kategorian pystyi aineistosta tulkitsemaan myös seikoista, jotka kuvasivat osittain menetelmän rajoittuneisuutta.

Tutkimuskysymykseen kehitysehdotusten osalta haastatteluaineiston perusteella vastauksia kategorisoitui niin ikään kolmeen eri osa-alueeseen. Tärkeimmät ajatukset arviointimenetelmän kehittämisestä liittyvät viranomaistahojen samalla aaltopituudella työskentelyyn ja sen edellytyksiin. Toisena kategoriana olivat havaittavissa selkeästi sisällölliset tekijät, jotka ilmenivät hyvin saman suuntaisina ilmaisuina aineistosta. Kolmannessa kategoriassa työntekijät kuvasivat käytettävyyteen liittyviä tekijöitä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kerätyn aineiston perusteella kokonaisuutena analysoitaessa kaikilla vastaajilla oli yllättävän samankaltainen kokemus sen hetkisestä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arvioinnin tilanteesta. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen ei ollut haastateltaville helppoa ja monia asioita vastaajat pohtivatkin lähinnä synonyymeinä. Tuloksista on pääteltävissä, millaisiin kehitystarpeisiin voisi mahdollisesti kiinnittää huomiota tulevaisuudessa liittyen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointimenetelmien kehittämiseen.

Tulokset kertoivat sen hetkisestä tilanteesta, johon haastateltavat toivovat nopeaa muutosta ja josta oli pääteltävissä myös jokaisen oman työn kehittämisen kannalta oleellisia asioita. Vastaajilla toivo paremmasta heijastui kaikissa vastauksissa, mutta myös realismi nykyisen byrokratian vuoksi väritti todellisuutta tuoden myös erilaiset epäkohdat esiin.

6.1 Yhteiset keskustelut

Päivittäisessä työssä näyttäytyi oleellisimpana asiakkaiden ja ohjaajien yhteiset keskustelut eri muodoissaan jokapäiväisen havainnoinnin kera, jota eräs haastateltavista kuvasi seuraavasti:

Se on tavallaan tämmöstä, näihin asiakkaan tavoitteisiin pohjautuvaa työntekijän ja sitten asiakkaan kanssa keskustellen tekemää arviointia, joka on sitten hyvin vapaamuotoista.

Edellinen lainaus haastatteluaineistosta kuvastaa hyvin sitä tapaa, miten haastatellut työntekijät kokivat sen hetkisen asiakkaiden arvioinnin toteutumisen. Analyysin perusteella havaitut arviointimenetelmät voitiin jakaa kolmeen erillaiseen osa-alueeseen, jotka kuvaavat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointia melko selkeästi. Merkityksellisimpänä näistä korostui palveluntuottajien arjen työ, joka on luonnollisesti kaikista lähimpänä asiakasta.

Vastaukset painottivat keskustelun tärkeyttä kokonaisvaltaisesti asiakkaan oman prosessin aikana seurannan ja tavoitteiden asettamisen näkökulmista. Tämä vapaamuotoinen arviointi näyttöytyi tärkeimpänä arviointivälineenä, sillä vain sen kautta vastaajien mielestä työntekijöillä oli mahdollisuus selvittää asiakkaan elämäntilannetta kokonaisvaltaisemmin ja nähdä seikkoja, joihin ei viranomaisarviointilla tällä hetkellä päästä. Tämä ruohonjuuritason arviointi paneutui asiakkaan arjenhallinnan ja työelämäresurssien kartoittamiseen, siihen sosiaaliseen puoleen, jonka työntekijät näkivät vahvimpana yksilön selviämiseen vaikuttavana tekijänä.

6.2 Lomakkeet

Haastateltavat kertoivat käytössä olleista erilaisista lomakkeista ja seuraavassa lainaus aineistosta, joka kuvastaa kaikkien vastanneiden osalta saman suuntaista kokemusta käytetyistä arviointityökaluista:

No meillä on siis itse luotu sellainen lomake, mahdollisimman yksinkertainen lomake, että siinä oikeastaan valitaan vaan hymynaama, tai sitten sellainen suu alaspäin oleva hymynaama.

Että niin kuin mahdollisimman selkeät ja helpot lauseet.

Työntekijät nimesivät toiseksi selkeimpänä arviointimenetelmänä lukuisat erilaiset menetelmäpohjaiset arviointityökalut, joihin kaikkiin liittyi valmiit lomakkeet. Menetelmiin perustuvia työkaluja ei ollut kuitenkaan juurikaan arkikäytössä, sillä vastaajat esittivät erilaisia menetelmien käyttämisen ristiriitaisuuksiin liittyviä näkemyksiä, jonka vuoksi näitä ei ollut saatu juurrutettua perustyöhön.

Vastauksissa ilmeni, että lähes kaikki arviointilomakkeet olivat vastaajien omissa organisaatioissa näiden itse laatimia, eivätkä ne työntekijöiden esittämien mielipiteiden mukaan välttämättä vastanneet muiden samankaltaisten toimijoiden käyttämiä lomakkeita. Tällä vastaajat viittasivat mielestäni erityisesti yhtenäiseen verrattavuuteen, joka asettaa arvioinnissa ihmiset eriarvoiseen asemaan, sillä lomakkeissa saattaa sisällöllisesti olla paljonkin toisista poikkeavia seikkoja. Kuntouttavaa työtoimintaa tarjoavat organisaatiot olivat kehittäneet erityisesti selkeitä, helposti ymmärrettäviä ja osittain visuaalisia kysymys- ja arviointilomakkeita asiakasarviointiinsa. Eroja käytetyillä lomakkeilla oli kaikissa organisaatioissa, mutta myös asiakaskunta vaikutti oleellisesti näiden arviointilomakkeiden sisältöön.

Työntekijät kertoivat käyttäneensä joitakin Kansaneläkelaitoksen laatimia, asiakkaiden yksilöllisissä tilanteissa vaadittuja lomakkeita, sekä vähemmän käytössä olleita yksittäisiä arviointimenetelmiä.

No tietenkin meillä on sitten ihan näitä virallisia. On esimerkiksi tämä KAS -järjestelmä, mikä on Kelan mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksessa käytettävä, mikä kuuluu ihan näihin standardeihin. Niin sellaisia on käytetty, mutta itse olen käyttänyt sitä tosi vähän.

Edellinen haastatteluaineistosta poimittu lainaus osoittaa sen, että haastatelluissa organisaatioissa käytetään myös laatustandardeissa vaadittuja arviointimenetelmiä, mutta niiden käyttöä kuvattiin vähäiseksi sekä menetelmiä jokseenkin myös sopimattomiksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin. Jokainen vastaajista kertoi myös aloittaneensa Työelämä-Tutkan käyttämisen osana asiakasarviointiaan.

6.3 Raportointi

Menetelmäpohjaisena arviointina näyttäytyi lisäksi raportointi, jota vastaajat kuvasivat kuitenkin niin sanotusti irrallisena ja hankalana vapaamuotoisuutensa vuoksi. Raportointi nähtiin ainoastaan viranomaisyhteistyöhön liittyvänä, eikä niinkään mielletty työntekijöiden mielestä varsinaisesti arviointiksi. Raportointia toteutettiin lähinnä TE-keskuksen, sosiaalitoimen sekä terveydenhuollon suuntaan.

Raportoinnilla haastateltavat kuvasivat tapoja, joilla viranomaisille tiedotettiin asiakkaan tilanteesta. Näitä olivat työntekijöiden mukaan muun muassa väli- ja loppuraportit. Tarvittaessa myös poissaoloihin liittyen haastateltavat kertoivat raportoineensa asiakkaan tilanteeseen liittyvien viranomaisten suuntaan.

6.4 Aktivointisuunnitelmat

Haastateltavat kuvasivat seuraavasti arviointia, joka tapahtuu jo ennen asiakkaan tuloa kuntouttavaan työtoimintaan.

Nämä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, niin heillähän laaditaan aktivointisuunnitelma ensin, jossa laatijoina ovat työvoimaviranomaiset, sosiaalityöntekijä ja asiakas itse. Siinä aktivointisuunnitelmassa jo laaditaan jonkun näköisiä tavoitteita asiakkaalle ja arvioidaan lähtötilannetta. Näin periaatteessa ainakin yleensä toimitaan. Et se on oikeastaan se meidän pääasiallinen arviointityökalu siinä suhteessa, koska se on niin kuin pohjana väliarviointeihin, mitkä sitten taas pohjautuu siihen alkuhaasteluun ja se taas siihen aktivointisuunnitelmaan, joka me saadaan kun asiakas tulee.

Viranomais- ja verkostotyöskentelyn selkeimpänä arviointiin liittyvänä työkaluna vastaajat kokivat aktivointisuunnitelman sekä väli- ja loppuarvioinnit. Kaikki vastaajat kuvasivat myös toimintatapaa ja käytettyjä menetelmiä hyvin samankaltaisesti, josta voi päätellä, että kaupungissa toteutettu toimintatapa ohjaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointia nimenomaan aktivointisuunnitelman pohjalta. Vastauksissa ilmenettiin selkeästi myös oleellista lainsäädännöllistä näkökulmaa, joka velvoittaa laatimaan aktivointisuunnitelman kriteerit täyttävien asiakkaiden kanssa.

6.5 Viranomaisyhteistyö

Arviointimenetelmien käyttö nähtiin jokseenkin turhauttavana suhteessa viranomaisyhteistyöhön, sillä kerätyn tiedon käyttö verkostotyöskentelyssä nähtiin ongelmalliseksi rakenteellisista seikoista johtuen. Seuraavat lainaukset haastateluaineistosta valottavat haastateltujen ajatuksia aiheesta:

Olen kokenut, että sitä ei niin kuin hirveän selkeästi ole tullut sitä, että mitä meidän siinä pitäisi sitten oikeastaan arvioida...

Joskus on sellaisia aika surkeitakin palavereita ollut, missä on ollut vaikea olla läsnä, koska siinä niin vahvasti jyrätään asiakkaan yli...

Rakenteellisia seikkoja haastattelussa kuvattiin varsinkin tiedonkulun heikkouksiin liittyvinä näkemysinä. Työntekijät toivat vastauksissa esiin, että viranomaiset osasivat harvemmin hyödyntää asiakkaasta saatuja tietoja, jolloin viranomaiset ja yhteistyötahot eivät kyenneet aina keskustelemaan yhteisellä kielellä asiakkaan tilanteesta.

Verkostotyöskentely koettiin kuitenkin haasteista huolimatta kaiken kaikkiaan positiiviseksi asiaksi ja aineistossa tätä kuvattiin seuraavasti:

Siitä on ihan käytännön hyötyä.

Että yleensä aina, kun tällaisilla tarkoituksenmukaisilla verkostoilla kokoonnutaan, niin siinä saadaan aika tehokkaasti sitten hoidettua yhdellä kertaa ja vähän kokonaisvaltaisemmin monia asioita.

Työntekijöiden vastauksista kävi ilmi vahvasti myös viranomaisyhteistyön tärkeys. Erilaiset yhteistyöpalaverit, moniammatilliset palaverit sekä yleisesti yhteinen verkostotyöskentely oli työntekijöiden mielestä välttämätöntä asiakkaan tilanteen eteenpäin viemiseksi.

6.6 Työelämä Tutka

Työntekijät kokivat visuaalisuuden erittäin hyvänä ja selkeänä, jonka he kokivat auttavan asiakkaita oman tilanteensa hahmottamisessa sekä helpottavan vaikeidenkin asioiden puheeksi ottamisessa asiakkaan kanssa käydyissä keskusteluissa. Haastatteluaineistossa on kuvattu aihetta muun muassa seuraavilla tavoilla:

Tämä on aika sellainen, niin kuin aika paksu pumaska, että ei meidän ihmiset, eikä kukaan jaksaa olla aina arvioitavana. Ihmiset on tykännyt siitä, koska se on visuaalinen ja heti näkee, että minkälainen kuvio muodostuu. Että missä alueella hän on heikoilla ja missä on kehitettävää, missä hän on hyvä ja mistä hän voi saada voimaa...

Kyllä täällä on sellaisia kysymyksiä, jotka selkeästi niin kuin antavat sellaisen pohjan keskustelulle.

Työntekijöiden mukaan Työelämä Tutka on ollut itsessään erittäin laaja-alainen arviointiväline. He kertoivat kokeneensa sen myös osittain liiankin laajana ja syväluotaavana arjen työssä käytettäväksi. Menetelmän liian suuri kysymysmäärä korostui vastauksissa, joka tuki vastaajien näkemystä menetelmän työläydestä käytössä. Visuaalisuus korostui työntekijöiden mielestä menetelmän positiivisissa puolissa, ja he kokivat sen hyväksi myös asiakkaiden näkökulmasta.

Työntekijät toivat voimakkaasti esiin vastauksissaan Työelämä Tutkan työelämään suuntautuneisuuden, jota on aineistossa kuvattu seuraavasti:

Tässä on se heikkous, että tämä ei tuo sitä esiin, että miten osastoilla se työ sujuu, että mitkä on ne työelämän sosiaaliset taidot...

Vahva työelämäsuuntautuneisuus ei vastaajien mukaan palvele kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointia. Vastauksien mukaan menetelmä ei tuo esiin riittävästi työelämässä vaadittavia taitoja ja jättää vajaaksi tiedon siitä, miten työskentely työtoimintayksikössä on asiakkaalla sujunut.

Työelämä Tutka toimi työntekijöiden mukaan parhaiten arvioinnissa silloin, kun työntekijä oli vastannut osaltaan samoihin kysymyksiin omasta näkökulmastaan kuin asiakas ja näitä vastauksia vertaamalla ja keskustelemalla saatiin yhteinen realistisempi käsitys sen hetkisestä tilanteesta.

Arviointihan on jokapäiväistä, koska siinä havainnoidaan, mutta Työelämä-tutkan kanssa on onnistuttu siten, että tämä työhönvalmentaja tai yksilövalmentaja täyttää sen ja asiakas itse ja niiden pohjalta keskustellaan niistä aihealueista, jotka sieltä nousee...

Se on mielestäni oikeudenmukaista, että mahdollisimman moni näkökulma tulee nähdyksi ja kuulluksi.

Haastatteluaineiston vastauksissa ilmenee hyvin näkökulma siitä, ettei absoluuttista totuutta voida löytää millään keinoin, vaan parhaimman käsityksen ihmisen tilanteesta ja sen etenemisestä saadaan ainoastaan riittävän monen näkökulman sekä siitä syntyvän keskustelun kautta.

Työntekijät mainitsivat usein, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin käytettävä menetelmän tulisi keskittyä ennemminkin asiakkaan sosiaalisen puolen kartoittamiseen työelämälähtöisyyden sijaan. Haastattelussa kuvattiin tätä aihetta seuraavasti:

Se on vaan fakta, että kaikilla ei ole mitään asiaa sinne työmarkkinoille.

Että jos ne työmarkkinat ei ole se realistinen tavoite, niin vähän tulisi miettiä myös...

Ymmärrän myös, että kaupungilla on ihan eri paine, ja on niin kuin tarkoitus saada ihmisiä työmarkkinoille, mutta se on myös fakta tässä tilanteessa, että kaikki eivät sinne tule ikinä...

Vaikka nyt puhutaan kuntouttavasta työtoiminnasta, niin pitäisi olla sellainen eri tutka. Sellainen niin kuin sosiaalisesta ja arjen taidoista, ja ehkä vähän niitä työelämätaitojakin sivuten, mutta enemmän sieltä niin kuin arjen hallinnasta käsin katsottuna.

Työelämätaidot koettiin vahvasti ihmisen työllistymistä edistävinä tekijöinä, mutta niitä oleellisempina ja vaikuttavampana tekijänä haastatteluaineistossa näyttäytyi sosiaalisen puolen merkittävyys. Jokainen haastateltavista toi asiaa esiin useasti eri kysymysten kohdalla ja eri asiayhteyksissä.

6.7 Arviointimenetelmien kehittämisehdotukset

Työntekijöiden vastauksissa ensimmäisenä ja tärkeimpänä kehityskohteena kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin liittyvänä seikkana koettiin ehdottomasti viranomais- ja verkostotyöskentelyyn pohjautuva yhteisen samankaltaisen työkalun löytäminen. Yhteinen ja kaikille osapuolille sama arviointiväline nimettiin vastaajien mukaan tarpeellisena ja sen löytämistä pidettiin jopa kiireellisenä. Byrokraattisten esteiden, kuten tiedonkulun esteiden helpottaminen sekä avoimemman yhteistyön lisääminen TE-palveluiden, sosiaalitoimen, terveydenhuollon kuin palveluntuottajienkin välillä koettiin vastauksissa tähän liittyen oleellisena.

Yhtenäisen arviointimenetelmän lisäksi työntekijät kertoivat kehitysnäkemyksiään tarvittavan arviointimenetelmän sisällöstä. Eräs työntekijä kuvaili sisällöllistä kehitystarvetta hyvinkin inhimillisesti ja asiakaslähtöisesti seuraavalla tavalla:

Sellainen, joka hahmottaa niitä elämisen haasteita.

Kaikkien haastateltavien mukaan olennaista oli pohtia, minkälaista tietoa arviointivälineellä halutaan tuottaa ja miten yhteisestä arviointimenetelmästä saataisiin kaikkien osapuolien erilaisiin tarpeisiin muuntuva työkalu. Tärkeimpinä sisällöllisinä seikkoina työntekijät toivat esiin ihmisten hyvin yksilöllisten ja erilaisten tilanteiden esiin saamisen sekä tuen tarpeen realistisen arvioinnin, jonka avulla löytää asiakkaalle oikea-aikaiset palvelut tarpeeseen nähden.

Arviointimenetelmän käytettävyyteen liittyviä tekijöitä tuotiin myös selkeästi esille. Nykyiset arviointimenetelmät kuvailtiin työläiksi käyttää, joten tähän haluttiin erityisesti kiinnittää huomiota. Työntekijöiden vastausten mukaan arviointiin tarvittaisiin menetelmä, joka kysymyksiltään olisi vähemmän työelämään suuntautunut, jossa kysymykset olisivat helpommin ymmärrettävissä ja jossa myös visuaalisuus otettaisiin huomioon.

Jokainen vastaajista toi esiin tarpeen nykyaikaisemmasta sähköisestä versiosta paperisten lomakkeiden sijaan. Arviointimenetelmän kehityskohteena nähtiin voimakkaasti tarve selkokielisyyteen sekä yksinkertaistamiseen. Helppokäyttöisen arviointimenetelmän vastaajat kertoivat lisäävän käyttömotivaatiota niin työntekijöiden, kuin asiakkaidenkin kohdalla.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Työntekijöiden haastattelujen pohjalta kävi oleellisesti ilmi yhtenäisen arviointimenetelmän huutava tarve, joka korostui varsinkin asiakkaan ja viranomaisien välisessä yhteistyössä. Niin sanotun yhteisen kielen puuttuminen on mielestäni jopa saattanut joissain tilanteissa heikentää asiakkaan asemaa tämän omassa asiakkuusprosessissaan sekä itsemääräämisoikeuteen liittyvissä seikoissa, jotka koskevat erityisesti palvelun tarvetta ja sen oikea-aikaisuutta.

Nähdäkseni arvostelevia lausahduksia suuntautui jokseenkin hierarkisen rakenteen tuomiin seikkoihin, jotka kohdentuivat enemmänkin byrokraattisen yksioikoiseen ja kankeaan viranomaistyöhön. Yhteistyön tarve korostui mielestäni myös ihmisten elämäntilanteiden ymmärtämiseen liittyvissä seikoissa, jotka saattavat jäädä tuomatta esiin oikeanlaisissa tilanteissa. Näkisin työntekijöiden näkemysten puolustavan hyvinkin voimakkaasti asiakkaan asemaa arvokkaana yksilönä palvelun tarpeeseen tai elämäntilanteeseen katsomatta.

Suurin tarve tuntui olevan kuitenkin arviointimenetelmällä, joka ei haastateltavien mukaan olisi niin työelämään suuntautunut, kuten Työelämä-tutka. Tarve erilaiselle tutkalle muodostui nähdäkseni erityisesti asiakasryhmiin liittyvistä tekijöistä. Näinä tekijöinä mielestäni ilmentyivät haastatteluissa kuvaukset henkilöistä, jotka eivät tule koskaan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien mukaan suuntautumaan työelämään.

Esteet työelämään suuntautumatta jäämisestä olivat osittain rakenteellisia tekijöitä, jotka liittyivät osittain kulttuurisiin sekä vastauksien mukaan joskus jopa kielellisiin tekijöihin. Myös ikäkysymykset näkyivät oleellisesti tässä, mutta vastaajat eivät tuoneet esille mitenkään yhdistäviä tekijöitä, jotka liittyisivät iän mukanaan tuomiin terveydellisiin seikkoihin. Ikätekijöitä vastaajat käsittelivät sukupuoleen tai terveydellisiin tekijöihin katsomatta. Pääsääntöisesti vastauksista oli kuitenkin kuultavissa toivottomuus työllistymisestä henkilön eläkeiän kolkutellessa ovella, sillä työkokemus, koulutus tai työkyky eivät vastanneet työllistymistä edellyttäviä näkemyksiä. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että lähellä eläkeikää olevan henkilön kohdalla uudelleen kouluttautumista pidettiin kohtuuttomana. Arvostus näiden työuraansa päättävien ihmisten kohdalla ilmeni erityisen hyvin nimenomaan kyseisestä näkemyksestä.

Haastatteluissa kävi ilmi tarjolla olevien palveluiden jonkinlainen suppeus. Kuntouttavaan työtoimintaan on haastatteluiden pohjalta ohjautunut paljon henkilöitä, joille kuntouttava työtoiminta itsessään ei ole sen hetkiseen palvelutarpeeseen nähden oikea-aikaisin palvelu. Nähdäkseni sosiaalisen kuntoutuksen tarpeessa olevia henkilöitä on suuri joukko kuntouttavassa työtoiminnassa, jotka ovat ohjautuneet palveluun lähinnä sen vuoksi, ettei sosiaalista kuntoutusta ole tarjolla vielä siinä muodossa, jossa sitä käytännössä tarvittaisiin. Terveydelliset ongelmat luovat saamieni vastausten valossa tilanteen, johon palveluilla saattaa olla hyvin vaikea vastata.

Nähdäkseni tällä hetkellä keskustelu on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arvioinnissa keskiössä ja nykyisellään arviointi keskittyy keskustelun ympärille hyvin vahvasti. Tämä ei ole lainkaan negatiivinen seikka, sillä vain keskustelun avulla synnytetään avointa dialogia asiakkaiden sekä yhteistyötahojen välille. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu varsinkin asiakasarvioinnissa, sillä vain avoimuuden ja luottamuksen kautta voi syntyä ilmapiiri, jossa tilanteissa voidaan päästä askel askeleelta eteenpäin.

Työntekijät toivat esiin vastausvertailun, joka heidän mielestään saattaisi kuvata realistisemmin asiakkaan sen hetkistä tilannetta. Tulevaisuuden arviointimenetelmän vahvuutena näkisin erityisesti tämän vertailumahdollisuuden, sillä näkemyksiä yhdistämällä on paremmat edellytykset löytää asiakkaan ja yhteistyötahojen välille niin sanottu yhteinen kieli, joka turvaa ja edistää myös asiakkaan oikeuksia palvelun käyttäjänä, kuin tasa-arvoisena kansalaisenaakin.

Arvioinnissa on kautta aikojen käytetty erilaisia kaavakkeita ja lomakkeita, jotka on räätälöity tutkittavaa teemaa varten. Vaikka nykyaikaisten menetelmien avulla on mahdollista luoda uusia tapoja toteuttaa arviointia, näkisin kuitenkin, ettei lomakkeista tulisi siltikään luopua.

Lomakkeiden käyttämisellä voidaan antaa asiakkaalle niin sanotusti riittävästi omaa tilaa ja aikaa pohtia sekä vastata, kun taas keskustellen asiakas saattaa joutua selkään vasten hätiköimään vastaustensa kanssa. Lomakkeiden käytössä on kuitenkin edelleen, ja aina tulee olemaankin, heikkous, joka liittyy niiden tulkintaan. Vastausvaihtoehdot eivät välttämättä vastaa asiakkaan todellista tilannetta, kysymysten ymmärrettävyydessä on ongelmaa tai kysymys tulkitaan eri tavoin kuin sen alkuperäinen tarkoitus olisi, voivat luoda väärinymmärrystä asiakkaan tilanteesta. Myös vastauksien tulkinta eri näkökulmista, kuten verraten asiakasta itseään tai viranomaisia, voi olla hyvinkin erilainen.

Nykyiset arviointimenetelmät koettiin haastateltavien mielestä työläiksi käyttää, joten niihin luonnollisesti tulisi kehittää helppokäyttöisyyttä, joka palvelee tasapuolisesti asiakkaita ja työntekijöitä. Suuret asiakasmäärät verrattuna käytössä oleviin henkilöstöresursseihin luovat suuren paineen Työelämä-Tutkan kaltaisen arviointimenetelmän käyttöön sen laajuutensa ansiosta. Työntekijöillä ei ole nähdäkseni riittävästi aikaa paneutua asiakkaan kanssa sen läpikäymiseen, eikä toisaalta niin laajan arvioinnin toisto kohtuullisen lyhyin aikavälein tunnu myöskään tarkoituksenmukaiselta tai motivoivalta minkään osapuolen näkökulmasta katsottuna.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin tulisi mielestäni kehittää toisenlainen tutka, joka kartoittaa nimenomaan elämisen haasteita. Tämä käytännössä viittaa voimakkaasti sosiaalisen puolen huomioimiseen, joka useimmiten nähdäkseni ihmisten erilaisissa taustoissa voidaan nähdä oleellisempänä, kuin itse työttömyys. Nykyaikaisuutta huomioiden ja asioiden helppokäyttöisyyttä painottaen menetelmä tulisi olla sähköisessä muodossa, jolloin sen käytettävyys, tavoitavuus sekä hyödyntäminen voisivat helpottua oleellisesti. Mielestäni kehitystyön avainasemassa näkisin myös asiakkaat, jotka arviointimenetelmän mahdollisina tulevinä käyttäjinä saisivat äänensä ja näkemyksensä kuuluviin nimenomaan asiakkaiden näkökulman osalta.

Tärkeä seikka, jota olen analysoinnin aikana paljon pohtinut, on arviointimenetelmällä haluttu tieto. On olennaista pohtia nimenomaan mitä tietoa halutaan, miten se vastaa eri osapuolien tarpeita ja miten tietoa hyödynnetään. Yhteisen kielen luomiseksi tarvitaan mielestäni arviointimenetelmä, joka vastaa kaikkien osapuolien tarpeisiin. Menetelmän välttämätön tarve on myös siinä suhteessa olla muuntautumiskykyinen, sillä jos verrataan terveydenhuollon tai kuntouttavan työtoiminnan palveluntuottajaa, voivat tarpeet olla hyvinkin erilaisia. Tässä suhteessa haluttu tieto on keskiössä sekä se, miten sitä voidaan hyödyntää siten, että asiakas on tärkein elementti, jonka vuoksi eri osapuolet varsinaisesti ovat olemassa.

Kerätyllä tiedolla voi mielestäni myös olla oma ulottuvuutensa työn kehittämisen näkökulmasta. Eri osapuolten mahdollisuus hyödyntää saatua tietoa oman työn kehittämisen kannalta tulee myös nostaa esiin. Työelämä-Tutkan mahdollisuudet työn kehittämisen välineenä monimuotoisuutensa ansiosta voisivat antaa mielestäni eväitä niin yksittäisen toimijan kuin yhtenäisen verkostonkin työn kehittämiseen. Palveluiden kehittämisen kannalta nimenomaan sosiaalisen kuntoutuksen huomioiminen sekä kasvavaan tarpeeseen vastaaminen ovat etusijalla. Saadulla tiedolla on mielestäni mahdollista selvittää palveluntarvetta jopa yksityiskohtaisesti, jos kerättävän tiedon sisältö on oikein suunniteltu.

Kuntouttavan työtoiminnan palveluntarjoajien itsenäinen toimiminen on mielestäni omanlaisensa vahvuus, mutta toisaalta myös heikkous. Tänä päivänä verkostoituminen on useimmiten edellytys onnistuneeseen palveluntuottamiseen, jonka näen edelleenkin suurena voimana ja tukena yksittäisen toimijan näkökulmasta. Verkostotyöskentelyllä voidaan mielestäni luoda paremmat puitteet kehitystyölle, avata uusia näkökulmia toisintekemiseen sekä helpottaa rakenteellisia hidasteita. Yhteisöllisellä otteella on näkemykseni mukaan saatu kautta historian aikaan tuloksia, jonka vaikuttavuutta kyetään edelleenkin mittaamaan.

Opinnäytetyö prosessina oli vaativa ja aikaa vievä. Aiempien tutkimusten osalta taustatutkimus osoittautui hyvin haasteelliseksi, sillä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin liittyviä tutkimuksia ei ole Suomessa vielä tehty. Kuntouttavan työtoiminnan arviointia käsitteleviä tutkimuksia on olemassa, mutta suorasti kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin liittyviä tutkimuksia ei vielä ole tehty. Lähimpänä näiden asiakkaiden arviointia käsitteleviä tutkimuksia oli Työelämä-Tutka, jota hyödynsin peilatakseni aiempia tutkimustuloksia omiini.

Opinnäytetyö luovutettiin yhteistyökumppanille aikataulun mukaisesti elokuussa 2015 tutkimuksen valmistuttua. Opinnäytetyö esiteltiin virallisesti vasta tammikuussa 2016, jota ennen yhteistyökumppani oli hyödyntänyt omassa kehitystyössään tutkimuksesta saatuja tuloksia ja kehitysajatuksia. Kehitteille oli tuona aikana saatu seutukunnallinen uusi arviointiväline, jota ei vielä kuitenkaan oltu julkistettu. Uuden arviointivälineen julkistaminen tulee tapahtumaan lähitulevaisuudessa.

Opinnäytetyön aikana olen oppinut valtavasti erityisesti kuntouttavasta työtoiminnasta omana erityistyöllistämisen osa-alueenaan, mutta myös analyysimenetelmästä, jota olen tutkimuksessani käyttänyt. Katégoria-analyysimenetelmän sisäistäminen ja kategorisoinnin ymmärtäminen ihmisten arkielämän määrittäjänä ja vaikuttajana on tuonut omaan elämän mittaiseen oppimiseeni rikkauden, jota aion jatkossakin hyödyntää. Kategorisoinnin valtavien merkitysten ja vaikutusten ymmärryksen avulla voin tulevissa työelämän haasteissani pyrkiä vaikuttamaan ihmisten omiin ajattelumalleihin omalla toiminnallani sekä toteuttaa sosiaalipedagogista kasvatustapaa tehokkaammin edistääkseni heidän omia elämäntilanteitaan.

Opinnäytetyön aikana pohdin useaan otteeseen olinko ottanut vastaan liian suuren haasteen aiheen laajuudesta johtuen. Lopulta kuitenkin erittäin tiukka aiheen rajaaminen helpotti lopputulokseen pääsemistä. Vaarana koin ajoittain, että taustalähteiden ansiosta kokonaisuus olisi saattanut laventua käsittelemään aiheita koskettavia tekijöitä laajemmin, joka olisi saattanut aiheuttaa tutkimuksen lopputulosten pirstaloitumista. Fokusointi nimenomaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointia koskeviin tekijöihin auttoi selkeyttämään näkökulmiani koko tutkimuksen ajan.

Opinnäytetyön toteuttaminen kirvoitti oman sisäisen tutkijani, jonka myötä tiedonjanoni on kasvanut entisestään. Omalta mukavuusalueeltani astuminen tuntemattomille vesille kasvatti rohkeuttani tarttua suuriinkin haasteisiin ja ammentaa löytämäni tietoa entistä monipuolisemmin. Tekemäni tutkimus nostatti myös paljon ajatuksia, joiden suuntaan toivon löytäväni urapolkuni tulevaisuudessa.

Kun kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arvioinnista ei ole tehty tutkimuksia, voisin oleellisena tulevaisuuden jatkotutkimusaiheena nostaa nimenomaan jatkuvan aiheen tutkimuksen esiin. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työllistymisen esteet sekä työelämän vaatimukset muuttuvat koko ajan, joten jatkuvaa arviointia ja arvioinnin kehittämistä tarvitaan palveluiden kehittämistä ja työelämän tarpeita, kuin asiakkaidenkin tarpeita vastaaviksi. On todennäköistä, että kymmenen vuoden päästä palvelutarve on täysin toisenlainen kuin tänä päivänä.

Jatkotutkimusaiheina näkisin myös kuntouttavassa työtoiminnassa sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa olevien asiakkaiden sosiokulttuurisen todellisuuden laajemman tutkimuksen. Kuten tutkimukseni tausta-aineistossa kävi ilmi, ovat näiden palveluiden asiakaskunnan jatkuvasti muuttuvat ongelmat huomioitava entistä painokkaammin palveluiden vaikuttavuuden kehittämiseksi. Palveluiden sisällön kehittämiseen tulisi myös saada palvelua käyttävien asiakkaiden omat näkemykset ja kehitysajatukset oleellisesti mukaan. Siten toteutettavien palveluiden vaikuttavuutta voitaisiin parantaa sekä edistää työllistymistä edistäviä tekijöitä.

Oleellisena tutkimusaiheena tulevaisuudessa näkisin myös työllistymistä edistävien tekijöiden tutkimisen. Aihe elää ja muuttuu alati kehittyvän työelämämme suhteessa, joten työllistymisen edistämisen tekijät ovat tärkeällä sijalla työllisyyden hoidossa valtakunnallisesti. Paikallisen kehitystyön kokeiluilla voitaisiin saada aikaan jopa valtakunnallisesti toimivia malleja entisestään kasvavaan työttömyyteen ja sen myönteiseen kehitykseen.

Opinnäytetyön toteuttaneena opiskelijana olen saanut aitiopaikan tämän tutkimuksen avulla tarkastella kuntouttavan työtoiminnan arviointimenetelmiä sekä oppia niiden kehittymismahdollisuuksista. Arviointi on aina ollut itsessään haastava alue, sillä siihen liittyvä sisältö on usein hyvin monialainen ja haasteellinen myös tarkasteltavien näkökulmien suhteen. Hämeen ammattikorkeakoulun lähiopetuksessa arviointiin liittyvistä asioista on opetettu suhteessa kokonaisuuteen vain vähän, joten tämän tutkimuksen toteuttajana olen saanut ainutkertaisen mahdollisuuden syventää omaa ammatillista osaamistani tulevana sosionomina.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4.uud.p. Tampere: Vastapaino.
- Ala-Kauhaluoma, T. & Tuusa, M. 2014. Selvitys nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:42. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Arnkil, R., Karjalainen, V., Saikku, P., Spangar, T. & Pitkänen, S. 2008. Kohti työelämälähtöisiä integroivia palveluita. Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten arviointitutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 18. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Hassinen, J. (toim.) 2005. Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä – näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hämäläinen, K., Tuomala, J. & Ylikännö, M. 2009. Työmarkkinatuen aktivoinnin vaikutukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 7. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2012. Kategoriat, kulttuuri ja moraalit. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Kananoja, A. 2005. Kunnallinen sosiaalipolitiikka lähtee ihmisten elämäntilanteiden kokonaisuudesta. Sosiaaliturva 2/2005, 15.
- Laadullinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto 2015. Viitattu 24.7.2015. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Viitattu 4.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kuntouttavasta%20ty%C3%B6toiminnasta>
- Lindqvist, T., Oksala, I. & Pihlman, M. (toim.) 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita, 2001:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Palola, E. & Karjalainen, V. (toim.) 2011. Sosiaalipolitiikka – Hukassa vai uuden jäljillä? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Unigrafia Oy Yliopistopaino.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Sosiaalinen kuntoutus. Kuntoutuksen määritelmiä. Vammaispalvelujen käsikirja 16.7.2015. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 24.7.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/kuntoutus/kuntoutuksen-maaritelmiä#sosiaalinen>.

Tuomivaara, T. 2005. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Tieteellisen tutkimuksen perusteet, 28–34. Viitattu 24.7.2015. <http://www.mm.helsinki.fi/~ttuomiva/Y125luku6.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Ohjauksen liike näkyviin – Tutka ja TE-toimistojen ohjauspalvelut. Seurannan ja arvioinnin prototyyppi. Työ ja yrittäjyys 32/2013. Viitattu 8.11.2014. https://www.tem.fi/files/38086/TEMjul_32_2013_web_21112013.pdf

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Millaisia arviointimenetelmiä olette käyttäneet?

Mihin seikkoihin arviointi kohdistuu?

Kuinka usein arviointia toteutetaan?

Miten toteutate itse- tai vertaisarviointia?

Keitä henkilöitä arviointiin osallistuu?

Miten arviointimenetelmiä voisi kehittää?

Miten Työelämä-Tutka-menetelmä soveltuu kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin?

Millaisia muita näkemyksiä sinulla on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden arviointiin liittyen?